

Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Social Sciences

| e-ISSN 2602-229X |

KİTABİYAT

BOOK REVIEW

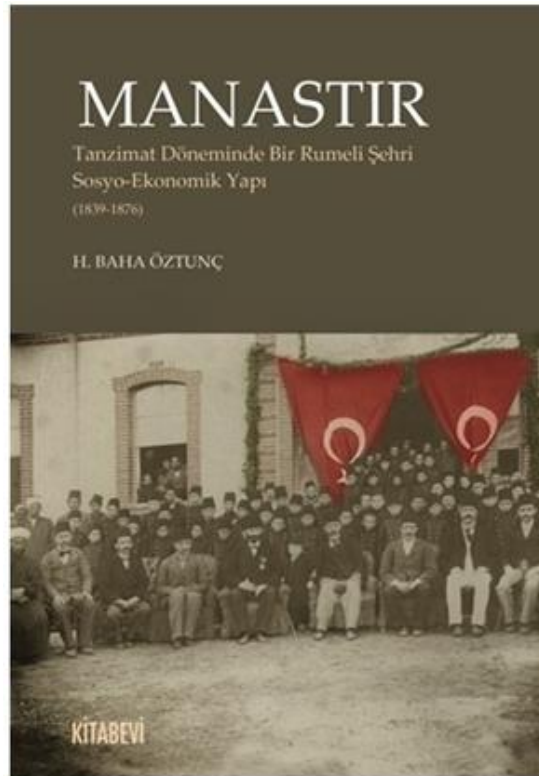
**H. Baha Öztunç, Manastır Tanzimat Döneminde Bir Rumeli Şehri Sosyo-
Ekonomik Yapı (1839-1876),
Kitabevi, İstanbul, 2020, 296 Sayfa, ISBN: 9786057819321**

Cansu ADATEPE*

Samsun Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Samsun, Türkiye.

Geliş Tarihi/Received Date: 22.02.2021

Kabul Tarihi/Accepted Date: 24.02.2021

Please cite this paper as follows/Atf için:

Adatepe, C. (2021). Kitabiyat: H. Baha Öztunç, Manastır Tanzimat Döneminde Bir Rumeli Şehri Sosyo-Ekonomik Yapı (1839-1876), Kitabevi, İstanbul, 2020, 296 Sayfa, ISBN: 9786057819321. *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1): 85-91.

* Sorumlu yazar/Corresponding author
E-mail: adatepe171@gmail.com

Günümüzde sosyo-ekonomik tarih yazımına olan ilginin artması ve bu alandaki yazım çalışmalarına yönelmeye başlanması ile birlikte yerel tarih çalışmaları da popülerleşmeye başlamıştır. Yerel tarih, yaşanan coğrafyayı anlamlandırma ve bu coğrafya ile ilgili geçmişin izlerini günümüze taşımaya, bir yerin ekonomik, sosyal yapısını ve bunların diğer alanlara etkilerini incelememize yardımcı olmaktadır. 1960'lı yıllardan sonra Batı dünyasında önemli bir çalışma sahası olan şehir tarihi çalışmaları Türkiye'de yakın bir tarihte kendini göstermeye başlamıştır. Türkiye'de şehir tarihi çalışmalarına bakıldığında kaynaklara ulaşılabilirlik açısından Osmanlı ile ilgili çalışmaların ilk sırayı aldığını görülmektedir. Osmanlı öncesi dönem ve Cumhuriyet dönemine ait şehir tarihi çalışmaları nispeten daha azdır. Osmanlı döneminin daha geniş incelemelere konu olması elbette bu dönemden itibaren kaynakların zenginleşmeye başlamış olmasıyla ilgilidir. Osmanlı klasik dönemi hakkında yapılan çalışmalarda tımar sisteminin düzenli bir şekilde işlenmesini sağlanması açısından yapılan sayımlar tahrirler dönemin en önemli kaynaklarını ortaya koymaktadır. Bu çerçevede Türkiye'de de şehir tarihi çalışmalarının ilk örneklerinin de bu tahrirler üzerinden yapıldığını görmekteyiz. Doğrudan kaynaklara bağlı olarak gelişen bu eğilim çerçevesinde 19. Yüzyılın daha farklı bir yer teşkil ettiği görülmektedir. Osmanlı Devleti'nin gerek idari, iktisadi ve sosyal yapısında meydana gelen birtakım değişimlerin ortaya çıkarmış olduğu yeni devlet kurumları yeni kaynakların da ortaya çıkmasına neden olmuş ve yerel tarih araştırmaları için daha geniş bir kaynak sahası açılmıştır. Bu noktada özellikle Tanzimat dönemi olarak kronolojik sınırları hemen hemen birbirine benzeyen pek çok çalışma ortaya konulmuş ve konulmaya da devam etmektedir. Tanzimat Dönemini konu alan şehir tarihi literatürüne yakın zamanda Hüseyin Baha Öztunç'un Manastır'ı konu ettiği çalışması da eklendi. 19. Yüzyıl Osmanlı Rumelisi ile ilgili daha önce Selanik (Anastassiadou, 2001), Bosna Hersek (Gölen, 2010) ve Filibe (Ersoy, 2003) ve Drama (Arslan,2010) ile ilgili çalışmalara bu şekilde Manastır da eklenmiş oldu.

Bu tanıtım yazısına konu olan eser, yazarın İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde 2013 yılında tamamladığı "*Tanzimat Döneminde Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Manastır Şehri*" adlı doktora tezine dayanmaktadır. Eserin "*Manastır Tanzimat Döneminde Bir Rumeli Şehri Sosyo-Ekonomik Yapı (1839-1876)*" başlığı ile basılan versiyonu ile tez olarak hazırlanan arasında bölümler, alt başlıklar, tablo, harita, şekil ve resimler açısından herhangi bir farklılık göze çarpmamaktadır. Eser giriş ve dört bölüm olarak hazırlanmıştır. Öztunç giriş kısmında çalışmanın kaynaklarına ve kısaca Manastır'ın tarihçesine değinmiştir. [s. 19-28]

Öztunç, çalışmanın ilk ve "*Manastır Şehri'nin İdari Yapısı ve Teşkilatı*" başlığını taşıyan bölümünü, Tanzimat'ın başlangıcında Manastır şehrinin idari yapısı, üçüncü ordu merkezi olarak Manastır, ulaşım ve haberleşme, adalet teşkilatı, konsoloslar şehri olarak beş ana başlıktan oluşturmuştur. Bu bölümde ilk olarak Manastır'ın merkezini oluşturduğu Rumeli Eyaleti'nin idari yapısı ele alınmış, arkasından da Tanzimat'ın taşrada uygulanma sürecinde tesis edilen kurumlardan biri olan muhassıllık uygulamalarının Manastır'daki uygulanma sürecini ele almaktadır. Bu kısımda yazar muhassıllık teşkilatını, muhassıllık meclisinde görevli kişiler ve kâtiplerin maaşları gibi tablolar şeklinde göstermiştir. Bütün Manastır'ın mali programını yöneten bu kurumun ömrü çok uzun sürmemiş, muhassıllık teşkilatı 1842'de gerçekleşen yeni düzenleme ile son bulmuştur. Öztunç, takip eden başlıkta yine Manastır'ın idari yapısını incelemeye

devam ederek Manastır Eyaleti'nin 1844-1845 yıllarında lağvedilmesini ve şehrin bundan sonra mutasarrıflık olarak idare edilmesi ve 1855'te tekrar eyalet haline getirilme sürecini ele almaktadır. Manastır'ın bu idari yapısı 1864'te Tuna Vilayet Nizamnamesi ile bir kez daha değişikliğe uğrayarak şehir Selanik Vilayeti 'ne bağlı bir sancak olarak idare edilmiştir. Bu idari yapı 1874'e kadar devam etmiş, Üçüncü Ordu'nun merkezi olan Manastır tekrar İşkodra, Prizin, Üsküp ve Debre sancaklarından müteşekkil yeni bir vilayetin merkezi haline getirilse de bu yapı da uzun sürmemiş ve Manastır 1877'de tekrar Selanik'e bağlı bir sancak haline getirilmiştir. [s. 29-38]

Yazar Manastır'ın idari yapısından sonra Tanzimat dönemi taşra idaresinde karşımıza çıkan belediye idarelerinin Manastır'daki oluşum sürecini ele almaktadır. Belediyeler kısmında buradaki görevliler ve bu görevlilere bağlı yardımcı kişiler hakkında bilgi verilmiştir. Belediyelerin vilayetlere bağlı idari yapı olarak görülmesi 1871 yılı Nizamnamesi ile olmuş ve 1876-1877 yılında da üyelere ek olarak komiser ve tahsildar da eklenmiştir. Öztunç, idare kısmında bir diğer başlıkta ise Manastır şehrine bağlı olan bazı kazaların uzaklık vb. sebeplerle Manastır'dan ayrılma taleplerini, idarecileri ve bu gibi idari sorunları ele almıştır. Takip eden başlıkta ise Osmanlı'nın Rumeli Ordusu'nun (Üçüncü Ordu) merkezinin Manastır olmasından dolayı şehirde bazı yapıların inşa süreci ele alınmıştır. Cephane ve depo inşaatlarının örnek olarak incelendiği bu kısımda şehirde uygun yerlerin bulunmamasından kaynaklanan sorunlar ortaya konulmuştur. Ulaşım ve haberleşme başlığı altında ise ilk olarak Manastır'da görülen karayolu yapım çalışmaları hakkında bilgiler verilmiş, arkasından da Selanik-Manastır demiryolu hattına ilişkin projeler ele alınmıştır. Yazar, ulaşım bahsinde haberleşme konusuna da değinerek posta teşkilatı ve bu dönemde Osmanlı şehirlerinin karşılaştığı önemli bir yenilik olarak telgraf haberleşmesinin oluşum süreci üzerinde durmuştur. Şehirdeki adli teşkilatın Manastır Ticaret Mahkemesi ve Meclis-i Tahkik başlıklarıyla ele alındığı bu kısımda Öztunç son olarak kısaca şehirdeki konsolosluklara değinmektedir. [s. 39-104]

Kitabımızın ikinci bölümünde Manastır'ın nüfusu, mahallelerinden ve dini mekânlarından bahsedilmektedir. Nüfus ile ilgili olarak; Rumeli işgalinden sonra Manastır'a yerleştirilen Türklerden, Türklerin burada 'Yürük' veya 'Evlâd-ı Fatihân' olarak adlandırılışından bahsetmiş, Yahudi, Hristiyan, Kıpti (Çingeneler) ve diğer nüfusun istatistiksel bilgilerine yer vermiştir. Aynı zamanda 15. ve 16. Yüzyılın şehir nüfusuna ait bilgilere ayrıntılı olarak değinilmiştir. Öztunç, 19. Yüzyıla ait bazı nüfus kayıtlarının kesinliği belli olmadığı için bazı yabancı kaynaklara da temkinli yaklaşılması gerektiğinin de altını çizmektedir. Genel olarak toparlayacak olursak, nüfus bölümünde 1831-1835, 1843-1844, 1843-1893 yılları arasında Manastırdaki Müslüman ve gayrimüslim nüfus sayımları incelenmiş olup, bu nüfusun oranları grafik ve tablolar ile gösterilmiştir. Nüfus sayımlarında dikkat çeken hususlardan biri gayrimüslim nüfusunun Müslüman nüfusa oranının fazla olmasıdır. Örneğin, 1881/1882-1883 yıllarına ait Manastır merkez kazasının nüfus istatistiğini incelediğimizde, 137.543 olan nüfusun yalnızca %22'si Müslümanlardan, %78'i gayrimüslimlerden (Katolik, Protestan Ermeni, Yahudi, Yabancı uyruklular) oluşmaktaydı. [s. 105-121]

Mahalleler adlı başlıkta şehrin fethinden 19.Yüzyıla kadar olan sürecindeki mahalleler ile 19.Yüzyıl mahalleleri olarak incelenmiş iki dönem arasında karşılaştırma

yapılmıştır. Mahallelerin Müslüman, Yahudi ve Hristiyan olarak ayrılmasından ve klasik dönemde yer alan bazı mahalle isimlerinin 19.YY’da ya hiç olmadığını ya da yeni isimler aldıklarını belirtmiştir. Ayrıca mahalleler ve nüfusları hakkında bilgi veren tablolar gösterilmiş ve yine bu dönemde belirli bir nüfusa sahip Kıpti olarak isimlendirilen çingenelerin nüfuslarına ait bilgiler de yer verilmiş, Kıptilerin nüfusun artış ve azalışları hakkında çıkarımlarda bulunmuştur. Yazar, kitabın bu bölümün devamında dini mekânlara da değinmiş olup cami, medrese, tekke, zaviye, kilise, havra ve sinagoglar hakkında bilgi vermiş ve bu bilgileri tablo, resim ve rakamlarla desteklemiştir. [s. 121-132]

Eserde dini mekânlar olarak cami-mescitler, tekke-zaviyeler, kiliseler ve havra-sinagoglar incelenmiştir. Şehrin Osmanlılar tarafından fethedilmesiyle şehre yerleşen Müslüman tebaanın ibadetleri için dini yapılar inşa edilmiştir. 17.Yüzyılda şehirde 70 adet cami-mescit (En eskisi Sungur Çavuş Camisi) bulunmaktaydı. Öztunç, bu bölümde tekke-zaviyelerin balkan coğrafyasında karşımıza çıkan etkin bir dini yapı olarak bahsetmiştir. Ayrıca Manastır şehri feth edildiğinde şehirde yaşayan gayrimüslimlere ait dini yapılara hakkında bilgi verilmiştir. Kaynaklara göre Hristiyanlara ait 72 kilise (İshakiye camisinin Aziz Giorgi Kilisesinden çevrildiği iddia edilmektedir) olduğu görülmektedir. 17. ve 18. Yüzyıllarda Manastır’da iki adet sinagog bulunmakta ve bu sinagoglar yeterli gelmediğinden Yahudi halk ibadetlerini gerçekleştirmek için evler kiralamışlardır. [s. 133-142]

Üçüncü bölümde Manastır’ın ekonomik yapısı hakkında (İş kolları-esnaf, ticari hayat, tarımsal faaliyetler) bilgi verilmiş ve bununla ilgili detaylar tablolar halinde gösterilmiştir. Osmanlı Devleti’nde esnaf yapılanmasını oluşturan Lonca teşkilatı önemli bir kurumdur. Manastır şehrinde de Lonca teşkilatı iş kollarının bir araya getiren, ekonomik yapının önemli taşlarından biridir. Şehirde ticari hayat, şehrin kuruluşundan itibaren hep canlı olduğu görülmektedir. “Via Egnatia” adındaki ticaret yolunun bunda payı vardır. Bu bölümde ayrıca gedik sistemi, pazar, panayır ve Selanik-Manastır arasında araba işletmek için şirket kurulmasından bahsedilmiştir. Gedik Sistemi, Osmanlı Devleti’nde Tanzimat’a kadar sanayi ve ticaret dallarındaki esnafın sayısını sınırlandırmıştır. Bu nedenle herhangi bir işi yapabilmek için o daldaki esnaf sayısının azalması şarttır. İşte bu sayılı kadrolar gedik adını almıştır. Bu durum yerli sanayinin büyümesini de engellemiştir. Pazarlarda tarımsal ürünler alıcısıyla buluşurken panayırlarda ise bir haftadan bir buçuk aya kadar süren yerli ve yabancı tüccarları bir araya getiren fuarlardır. Ekonomik sirkülasyonun önemli parçalarından biri olan bu panayırların içinde en büyüğü Pirlepe Panayırı’dır. Bu panayırda satılan ürünler, malların geldiği bölgeler ve fiyatları hakkında ayrıntılara da eserde yer verilmiştir. Pirlepe Panayırı’nın yanında Ohri, Filorina, Serfice panayırları da yapılmaktadır. Bunun yanında, iktisadi iş ve işlemler ile ilgili yapılan ihracat ve ithalat oranları, bölgelerdeki diğer şehir ve farklı ülkelerle yapılan ticarete alışverişi yapılan mallarının ortalama fiyatları, 1844 - 1845 yılları arası çalışmak için şehirden göç eden kişiler ve bu kişilerin nerelere göç ettikleri hakkında da detaylar tablolar halinde karşımıza çıkmaktadır. [s. 145-165]

Kitapta Manastır’ın ticari durumu incelenirken İngiliz Konsolos raporları da dikkate alınmıştır. Ticari hayatın sosyopolitik gelişmelere göre, o dönemde yaşanan Kırım savaşı nedeniyle, etkilenmesinden bahsedilmiştir. Ayrıca İngiliz Konsolos

raporlarında yıllara göre Manastır Şehrinden yapılan ihracat gelirleri, miktarı ve ürünleri hakkında bilgilerde yer almaktadır. Bu dönemde ticari hayatın bir parçası olarak köle ticareti de karşımıza çıkmaktadır. Osmanlı Devleti'nde kölelik 19.Yüzyılın ikinci yarısına (Osmanlı Devleti'nde köle ticaretinin sınırlanışı 1847 yılında İstanbul köle pazarının kapatılmasıyla başlamıştır) kadar devam etmiştir. Daha sonra günümüze kadar İnsan Hakları yasalar ile güvence altına alınarak kölelik ticareti ülkeler tarafından yasaklanmıştır. 18. Yüzyılda önce İngiltere'de başlayan Sanayi Devrimi önemli ekonomik, siyasal ve toplumsal dönüşümlere yol açmıştır. Ortaya çıkan hammadde ve pazar ihtiyacı dünya ticaretini, sosyal yapıyı yeniden şekillendirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu, sanayileşmeye giden süreçte dönemin güçlü devletinden biryiken süreçte sonradan dahil olmuştur. Bu durumun temelinde, geleneksel ekonomik ve sosyal düzenin devamlılığını sağlamak için yapılan uygulamaların büyük bir etkisi olduğu görülmüştür. Bu yüzden Osmanlı Devleti fabrikalaşma çabalarının gerisinde kalmıştır. III. Selim döneminde başlayan sanayileşme gayreti askeri kurumların ihtiyaçlarıyla sınırlı kalmıştır. Bu bölümün sonunda Manastır şehrinde fabrikalaşma çabalarından bahsedilerek bölgede açılan işletmelerden örneklere yer verilmiştir. [s. 167-197]

Tarımsal faaliyetlerin incelendiği kısımda Öztunç, halkın büyük çoğunluğunun toprağa bağlı faaliyetler ile meşgul olduğunu belirtmektedir. Zira Manastır'ın kurulduğu coğrafyada bulunan "*Pelagonia Ovası*" (Makedonya) bölgenin en büyük tarımsal alanlarından biridir. Bu bağlamda eserde, bölgede hangi tahıl ürünlerinin yetiştirildiğinden, bu ürünlerin miktarlarından, tarımsal faaliyetlerin yanı sıra tarım işçilerinden, bu işçilerin kaç sınıfa ayrıldığından ve hangi alanlarda faaliyet gösterdiğinden bahsedilmiştir. Bunun yanında Manastır halkının hayvancılık faaliyetleri hakkında bilgilere değinilmiş olup Tanzimat Fermanı'nın ilanı ile ekonomik kalkınmayı sağlamak için ziraat sahasında da bir takım yeni önlemler alınarak ziraatı arttırıcı tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Ekonomik yapının önemli öğelerinden biri de ormanlardır. Manastır orman bakımından oldukça zengin bir bölgeydi; ancak ormanların ticari getirisi bölgenin zorlu şartları ve iskelelere uzaklığından dolayı fazla değildi. [s. 199-209]

Kitabımızın son bölümünde ise Manastır'daki eğitim ve öğretim faaliyetleri, Manastır'da meydana gelen doğal afetler ve sağlık gelişmeleri ele alınarak Manastırın sosyal hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Eğitim öğretim başlığı altında Müslüman okulları, Gayrimüslim okulları ve Yahudi okullarını tek tek ele almıştır. Müslüman okullarında medrese, sıbyan okulları, rüştiye, kız rüştiyesi, Manastır idadisi başlıkları altında bize bilgiler sunmaktadır. 1845-1846 Yıllarına ait tabloda okulların isimleri, bu okullarda görev yapan öğretmenlerin isimleri, okulların durumları ve öğretmenlerin maaşları hakkında bilgiler görmemiz bu konu hakkında bilgi sahibi olmamız açısından önem teşkil etmektedir. Zamanla artan öğrenci sayısı ile birlikte öğretmen ihtiyacı artmış yeni tayinler olmuş olan öğretmenlerin de maaşlarında azaltılmaya gidilmiş olup devletin maddi yetersizliğinden dolayı ilk ve ortaokul eğitiminin bir arada verilmesi kararlaştırılmıştır. İlk defa 1846 yılında açılan idadilerin, idari yapısı, öğretilen dersler ve öğrenci sayılarına da ulaşabilmekteyiz. Gayrimüslim okulları olarak Yahudi okulları (Bu okulların çoğu sinagoglara bağlı olup temel dersleri ise hahamlar tarafından verilen kutsal kitap içeriklidir) ve Hristiyan okullarından bahsedilmiştir. Ayrıca Hristiyan okullarında öğrenim gören öğrencilerin hangi mezhepten olduklarından, şehirdeki Katolik, Protestanlardan ve Misyonerlik faaliyetlerinden de bahsedilmiştir. [s. 213-239]

Manastır'da meydana gelen afetler de tek tek başlıklar halinde incelenmiştir. Sel başlığı altında 1847 yılında meydana gelen aşırı yağış sonucunda oluşan taşkınlarla hasar gören köprü, dükkân ve köylere ait isimler tabloda belirtilmiştir. 1844 ve 1848 yılında meydana gelen dolu da büyük hasarlar olmuş ve bu hasar neticesinde halkın vermekte olduğu vergilerin bir kısmı da affedilmiştir. Manastırda yaşanan afetlerden yangınlara ise genişçe yer verilmiştir. 1834'te bir boyacı dükkânında, 1840'ta piyade kışlası, 1846'da Manastırda bir konağın selamlık dairesinde, 1845, 1853 ve 1856 yılında Manastır'ın Eyne Bey Mahallesi'nde yangınlar meydana gelmiş ve büyük hasarlara yol açmıştır. Söz konusu olan yangınların en büyük olanı 1863 yılında meydana gelmiştir. Yangınların genellikle Yahudilerin olduğu yerlerde çıkmasından dolayı bu yangından en çok etkilenen kesim de Yahudiler olmuştur. Aynı zamanda kitapta yangında zarar görenler için Selanik'te toplanan yardımlar hakkında bilgiler yer almaktadır. [s. 241-260]

Sosyal hayatın içinde yer alan son kısım sağlık alanındaki çalışmalar hakkındadır. Sağlık başlığı altında hastane kurumlarından, aşılama faaliyetlerinden ve bölgede bulunan Ekşi Su'dan bahsedilmiştir. Şehirdeki kurulan ilk hastanenin, askeri hastane olarak hizmet verdiği görülmektedir. Sağlık hizmeti verecek yeterli hastane olmadığı için 1844 yılında *Manastır Mevki Hastanesi* adıyla yeni bir hastane hizmete girmiştir. Bunu yanında *Manastır Mevki Hastanesinin* masraflarının nereden karşılandığı ile ilgili bilgiler verilmektedir. Manastır'da bu dönemde görülen önemli bir uygulamada "*Telkih-i Cederi*"ye (Çiçek hastalığı) karşı aşılama faaliyetleridir. Yaygın bir şekilde çiçek hastalığının mevcut olmasından dolayı 1846 yılında okula giden gitmeyen herkesin aşılama kararı alınmış ve aşılama işlemi Yüzbaşı Süleyman Abdi Efendi tarafından yapılmıştır. Ekşi Su başlığında ise Manastır'a yarım saat mesafede bulunan bu maden suyunun sağlık alanında tedavi amaçlı kullanılmakta olduğunu görüyoruz. Birçok hastalığa iyi gelmesi nedeniyle Ekşi Su bölgesine yatırım yapılarak bölge koruma altına alınmıştır. Ekşi Su'nun bulunduğu arazi şahıslara ait olduğu için burası daha sonra devlet tarafından istimlak edilmiş, idaresi *Mekteb-i Tıbbiye*'ye bırakılmıştır. [s. 261-268]

Tanzimat ile birlikte taşrada başlayan dönüşüm kendini şehircilik alanında da göstermiştir. Manastır da Rumeli'de bu düzenlemelerin ve yenileşme çalışmalarına öncülük eden şehirlere biriydi. Manastır'ın bu dönemde ön plana çıkmasının en önemli nedeni şehrin askeri bir merkez olmasıdır. 1839-1876 Arası Manastır şehri vilayet merkezi olması açısından idari anlamda; Üçüncü Ordu'nun merkezi olması nedeniyle de askeri yapısıyla öne çıkmaktadır. Pek çok milletin yaşadığı Manastır şehri aynı zamanda farklı dinleri de içinde barındırmaktaydı. Şehir üç büyük din mensubu kişileri barındırdığı için kilise, cami, sinagog gibi yapılar da iç içeydi. Manastır şehrinin gelişimi gerek mimari açıdan, gerek ulaşım ve gerekse alt yapı çalışmaları açısından çevresindeki şehirlere öncülük etmiştir. Bunun yanında Manastır Balkan coğrafyasında önemli bir ticaret merkezi üzerindeydi. Osmanlı Devleti tarafından fethedildiği zaman küçük bir kasaba olan Manastır şehri, sağlanan barış ortamıyla bölgede ticaret merkezlerinden biri haline gelmiştir. Manastır'ın sosyo-ekonomik açıdan kalkınması için Osmanlı Devleti, bu bölgeye önem vermiştir. Şehirde belli zamanlarda kurulan panayırlar, bölgenin tanınması, ticari hayatın canlı kalması ve ekonominin gelişmesi için önem arz etmektedir. Kitapta yer alan, dönemin içinde meydana gelen sel, yangın gibi durumlara baktığımızda şehri ekonomik olarak zor duruma düşürdüğünü görmekteyiz. Tanzimat döneminde yapılan düzenlemeler ile Manastır şehircilik alanında istenen düzeye getirilmeye çalışılmıştır.

Öztunç'un çalışması Manastır'ın Tanzimat Dönemi'ndeki hikayesini ortaya koymakta, akıcı bir dili, karşılaştırmaları ve verdiği bilgileri tablo, resim ve grafiklerle desteklemesi itibarıyla Tanzimat Dönemi Osmanlı rumelisi ile ilgili literatüre önemli katkılar yapmaktadır. Kitabı diğer yapılan çalışmalardan ayıran önemli nokta ise Manastır Nüfus Defterleri'nden istifade etmiş olmasıdır. Kitap bir dönemi şehir perspektifinden ele alarak bize akademik, sosyolojik, iktisadi ve idari alanlarla ilgili ışık tutarken aynı zamanda araştırma çalışmaları için kullanacağımız yöntemde de ışık tutmaktadır.

KAYNAKÇA

- Anastassiadou, M. (2001), *Tanzimat Çağında Bir Osmanlı Şehri Selanik*, Çev. Işık Ergüden, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Arslan, İ. (2010). *Selanik'in Gölgesinde Bir Sancak: Drama (1864-1913)*, İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Ersoy, N. (2003), *XIX. Yüzyılda Filibe Şehri (1839-1876)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Gölen, Z. (2010). *Tanzimat Döneminde Bosna Hersek*, Ankara: Türk Tarih Kurumu.